
VOLS AGUA? BARREJA DE CODIS EN EL LLENGUATGE DELS ADULTS DIRIGIT ALS INFANTS: UN CAS DE PIDGIN AL CATALÀ

VICENT-JOSEP PÉREZ I NAVARRO
alqirbilyani@hotmail.com
Universitat d'Alacant

Resum: Durant les primeres dècades del segle XXI a la població de Crevillent han aparegut formes d'expressió fortament barrejades entre el català i el castellà, que poden ser considerades una mena de pidgin. Aquesta parla mixta es desenvolupada pels adults, principalment els avis, quan es dirigeixen als infants. Aquest article mostra exemples recollits del parlar viu i analitza les causes d'aquesta barreja, les quals són, d'una banda, la pervivència del català com a llengua de comunicació encara majoritària al poble i, d'una altra, l'augment de la pressió del castellà a tots els nivells. S'hi analitza també com pot afectar aquesta mena de barbarització extrema al futur de la llengua catalana en aquesta població.

Paraules clau: Pidgin, barreja lingüística, diglòssia, transmissió intergeneracional, valencià meridional.

VOLS AGUA? MIX CODES IN THE LANGUAGE OF ADULTS AIMED AT CHILDREN: A CASE OF PIDGIN IN CATALAN

Abstract: In the first decades of the XXI century, in the town of Crevillent, a very mixed language between Catalan and Castilian seem to have been developed. This mixed speech can be considered a pidgin, and are the adult people, especially the grandmothers and grandfathers, those that use it when they talk to little children. In this article are given many examples of this mixture, all taken from oral speech. We also analyze the causes of the phenomenon: the survival of the Catalan tongue as a majority tool of communication in this town, and the higher growing pressure of the Castilian at all levels. We offer too an analysis of how this kind of extreme barbarisms can affect the future of the Catalan in this town.

Key words: Pidgin, mixed language, diglossia, intergenerational transmission, Southern Valencian dialect.

1. LOCALITZACIÓ DE L'ESTUDI

Us oferim en aquestes línies el resum i les conclusions d'un treball d'observació directa dels usos de la llengua oral, centrat en els aspectes del contacte lingüístic, en un lloc geogràfic de posició marginal dins el domini d'ús del català.

L'objecte del nostre estudi no va estar triat a priori, sinó que es va desenvolupar com a conseqüència de l'observació en primera línia de l'estat actual de la llengua oral en uns usos particulars, arran de l'experiència pròpia: la paternitat i la criança i educació d'un infant en llengua catalana a l'extrem meridional del territori lingüístic nostrat. Aquesta experiència ens menà a parar l'orella a com es produïa la mateixa situació lingüística en altres casos al nostre voltant, en els quals no es donava el component de compromís i fidelitat a la llengua pròpia, sinó, més aïna, la inèrcia ambiental en les relacions.

L'estudi ha estat fet a un poble del sud de la línia Biar-Busot: Crevillent (el Baix Vinalopó), a l'extrem sud del domini de la llengua catalana, dins l'anomenat valencià meridional, el de l'antiga Governació d'Oriola. Crevillent fa de frontera lingüística, amb les viles d'Albatera i Catral com a veïnades més properes dins del castellà oriental-murcià, i té al seu terme tres partides rurals amb la població agrupada en petits poblets castellanoparlants: *el Lugarico* o *San Felipe* (una de les *Pías Fundaciones*), *las Casicas* i *el Realengo*. Per la banda del seu àmbit lingüístic, els pobles més propers i amb més contacte són Elx i el seu camp extens (sobretot la partida de Matola, la més pròxima), a la mateixa comarca, i els Fondons, al darrere de la serra de Crevillent, al Vinalopó Mitjà.

2. CIRCUMSTÀNCIES SOCIOLINGÜÍSTIQUES

2.1. MANTENIMENT DE LA TRANSMISSIÓ GENERACIONAL DEL CATALÀ A CREVILLENT

Dos són els factors que considerem causants de la creació de modes d'expressió fortament barrejats en els últims anys en aquesta població: la permanència de la llengua catalana en contrast amb l'entorn geogràfic proper i la influència cada volta més abassegadora del castellà. Tot seguit revisem per extens cadascuna d'aquestes circumstàncies.

En primer lloc, la fidelitat lingüística a Crevillent i el manteniment de la llengua. La transmissió generacional de la llengua catalana a Crevillent no ha estat interrompuda fins a l'hora d'ara, i la població immigrant de parla castellana, que s'ha establert al poble de manera constant des de ben antic, ha adoptat tradicionalment la llengua catalana com a mode d'expressió amb els veïns i dins la pròpia família. És freqüentíssim de trobar famílies amb membres de diverses generacions o avantpassats d'origen lingüístic castellà (o d'altres llengües), però completament adaptats a la llengua del poble. Amb una població propera als 30.000 habitants, Crevillent ha encetat el nou mil·lenni amb prop d'un 70% de catalanoparlants actius, i un gran contingent de parlants entre els jòvens, per als quals el català és encara llengua de comunicació efectiva.

Es pot dir, doncs, que la fidelitat en la transmissió lingüística ha estat a Crevillent molt elevada fins al dia d'avui, en contrast amb la deserció dels pobles veïns més propers (Alacant, Elx, Guardamar, les Valls del Vinalopó), i que l'ús de la llengua entre el jovent de Crevillent ha estat molt majoritari en les últimes dècades i és encara llengua habitual d'aquest grup de

població en un percentatge molt elevat. I ahora que es produeixen defeccions lingüístiques, no es veu encara esgotada l'actitud d'adaptació o recuperació del català per persones que no el tenen com a llengua pròpia a l'àmbit familiar o que no la hi feien servir, i conserva encara el seu paper cohesionador de la comunitat.

L'ús del català com a llengua de relació entre la població en general i el jovent crevillentí en particular és ben percebut per la gent dels pobles castellans propers. Les observacions lingüístiques que es poden sentir són simptomàtiques d'aquesta percepció¹. Resulta fàcil de constatar, només parant l'orella, el fet que els xicots de Crevillent presenten una gran fidelitat a la llengua. Aquesta fidelitat també funciona en usos no exclusivament orals, com es pot comprovar, per exemple, amb l'observació de les parets del poble, on els grafitos en català abunden. Aquest fet resulta excepcional en aquestes comarques. Com que és un fenomen que hem resseguit en els últims anys, us n'aportem uns exemples. Es tracta d'inscripcions fetes al carrer, en llocs de reunió del jovent, detectades i recopilades en els últims anys i són un testimoni prou eloqüent de la llengua viva. Vegem-ne un grapat:²

«No bufes ke no escuellen. Jou». «Hu estrosec tot a pataes. Jose el Negre». «Pollito stas molt bo, q va no te prives!!». «¡Oh al cor ah! / Oh al fetge ah! / Oh al pulmó ah!!!! / Anem totes fumaes. / Alexandre / Maria / Sandra / Noe / Joana / Ana ». «Folleu en precausió, moltes castañes tenen puses». «Pa algo estic treballan. / Anem estudiant». «Gollll. / Crevillente 8 – Almoradí 1 i de sort / Joel: ¡Solta el moss! / Alex: Soltalo / Campeons». Com a curiositat constatem la barreja de les tres llengües que més se senten a Crevillent en el grafit següent, fet per un magribí: «ب ي ا / “Hamza” El mas xulako del poble».

Amb tot el que hem comentat fins aquí, volíem mostrar que la llengua ha arribat a Crevillent a la segona dècada del segle XXI amb un alt grau de conservació pel que fa a la transmissió i l'ús, com a excepció del marc geogràfic pròxim. Aquest fet ens permet d'observar evolucions pròpies d'aquest parlar que ja no es podran observar mai per tota la contornada.

Per contrast, a les viles catalanoparlants properes, on la transmissió de la llengua al cau familiar es va ressentir en extrem ja fa unes dècades i on la població immigrant, en presència abassegadora a Elx (principalment al poble, no tant al camp), va deixar d'integrar-se lingüísticament ja fa dues generacions, la llengua catalana és percebuda com una llengua antiga, del passat: la llengua dels avis.

Revisem alguns exemples simptomàtics d'aquesta visió de la realitat sociolingüística. Com ara, a una campanya publicitària dels autobusos urbans d'Elx als anys 1990, en un rètol que es podia veure per la ciutat, apareixien dibuixats tres ninots que pujaven en filera a un bus: un jove vestit a la moda moderna, un home de mitjana edat, amb vestit, corbata i barret,

¹ A tall d'exemple, en una ocasió vam sentir en una conversa un xicot del Baix Segura (o Horta d'Oriola, comarca castellanoparlant) que manifestava el fet que calia entendre una mica el valencià si hom volia «lligar» amb les *chavalicas* de Crevillent. Però si d'anècdotes parlem, creiem que la que defineix aquesta percepció amb més claredat és la que aporten Beltran, Monjo & Pérez (2004: 127, nota 1): la d'una professora de Guardamar que va fer classes a l'IES de Crevillent i que cap al 2003 ens digué literalment: *yo flipo, mis alumnos hablan entre ellos en valenciano*. Aquesta professora era de pares guardamarencs valencianoparlants, tenia germans, segons ens explicà, que sí que parlaven en valencià, però ella havia estat criada en castellà i havia conegut l'ambient del jovent de Guardamar, cap a l'última dècada del segle XX, que es relacionava només en castellà, tot i tenir molts d'ells pares catalanoparlants.

² A la transcripció només hem regularitzat l'ús de les majúscules i la puntuació.

i un ancià amb gaiato, els quals lloaven amb uns petits texts en bafarades les excel·lències del transport públic: el jove i el cavaller de mitjana edat parlaven en castellà (el jove, és clar, feia servir mots d'argot), mentre que el vellet s'expressava en valencià.

Un altre exemple: fa ben pocs anys, es podien veure uns grans rètols de carretera que anunciaven una urbanització a la platja, amb la foto d'una àvia amb jersei amb els colors de l'Elx Club de Futbol. El text publicitari deia: *Ya lo decía la yaya: nene, pa viure bé, Santa Pola*. Però el que més ens agradava de tots era un rètol a la porta de vidre d'una botiga de la vila, ens sembla que era una merceria, on, dins d'un cercle, la cara inefable d'un *iaio* amb boina, una mena d'imatge publicitària de la casa, deia: *Xe, que no m'havia mort!*³

Encara a l'hora d'ara reviscolen exemples semblants. Durant l'any 2012 a les tanques publicitàries per tot Elx apareixia una campanya per a una botiga d'electrodomèstics, que aprofitava, amb ortografia descurada, algunes frases de cançons populars d'Elx que van ser recollides molt dignament a un llibre i un enregistrament fa tres dècades (Peral et al. 1988).⁴ Com és de llei, la part seriosa dels anuncis està en castellà. Tot plegat fa encara l'efecte del valencià al qual li deixen *assomar el morro* com a llengua exclusivament de la llar, de les relacions de la gent gran, folklòrica: de la «terreta» i res més.

Els exemples comentats en el cas d'Elx, d'usos escrits i públics, són reflex de la situació contrària a la de Crevillent. En aquesta població sí que sovintegen els rètols publicitaris i de botigues escrits en valencià amb pretensions serioses, no purament folklòriques.⁵ El que se'ns deixa veure al cas d'Elx és una llengua que ha interromput la transmissió des de fa dècades i que gairebé només fan servir els vells. De fet, el cas de la ciutat d'Elx és aquest precisament: una urbs que va créixer fora mesura a partir dels anys 1950, amb aportacions de castellanoparlants difícilment assimilables en el context sociolingüístic del moment, i on els nadius van començar a parlar als fills en castellà en bona part. A hores d'ara encara es poden trobar persones de quaranta anys i fins i tot mes jòvens que van ser criades en català a Elx, però han quedat diluïdes en el gruix de la població immigrant no adaptada lingüísticament i entre els nadius que van ser víctimes de la deserció lingüística dels pares,⁶ fins a esdevenir una minoria gairebé anecdòtica. Als que s'hi resisteixen al canvi lingüístic de la seua ciutat – que també n'hi ha –, la feina se'ls gira intensa i a contracorrent.

³ Llàstima que quan anàrem a fer-li una foto, aquella botiga ja havia desaparegut. Potser algun dia el *iaio* d'Elx reviscole en algun altre lloc de la vila.

⁴ Exemples: «Venim de ca Mark. Nos portem la tele», a partir de la cançó *Venim de la mar*; «A ta mare lan vist. En ca Mark», a partir de la cançó *A ta mare l'han vist en el barranc de l'Aljup*; «Ché, Què agust. En electrodomèsticos Mark», a partir de la cançó *Xe que agust!* (Peral et al. 1988: 267-268, 181-182 i 66-69).

⁵ Amb més o menys correcció i algunes concessions al parlar local, conscients o no, però no s'hi observa cap rastre del llast «blaver».

⁶ Torres & Montserrat (2003: 20-21) esmenten el treball d'en Martí (1999), on manifesta que a Elx «abans de 1939 era pràcticament impensable que algú que fos de família valenciana parlés una altra llengua a casa, fos de la classe social que fos» per tal d'indicar que els casos de deserció lingüística a Elx a la dècada de 1930 (i una mica abans) no són pas tan «aïllats» i que la castellanització de la burgesia il·licitana començà a la dècada de 1920. Tanmateix, les autores diuen que el fenomen s'hi devia manifestar «molt tímidament encara, potser» (2003: 21). De fet els casos aportats són pocs i fan l'efecte de l'excepció dels «coents» que hi degué haver arreu del País Valencià, casos puntuals fàcilment reversibles en un context lingüístic català generalitzat i poc representatiu d'un poble tan gran com ja ho era Elx en aquella època. El fort de la deserció lingüística s'esdevingué durant els anys 1960 i la població elxana nascuda abans d'aquesta dècada és majoritàriament catalanoparlant, com es pot comprovar només fent una passejada per Elx i parlant amb la gent.

2.2. PRESSIÓ AMBIENTAL DE LA LLENGUA IMPOSADA

La segona qüestió a tenir en compte en el cas de Crevillent és la pressió extrema del castellà sobre una comunitat que no havia patit fins ara la deserció lingüística.

Com hem conclòs en el punt anterior, la situació a la població estudiada és de manteniment o supervivència encara de la llengua dominada, en el marc actual d'uns intents de dignificació i normalització, amb molts entrebancs i ben poc reeixits en molts aspectes. Però aquesta població majoritàriament catalanoparlant es troba ara envoltada d'unes circumstàncies especialment desfavorables per al seu futur, afegides a les que afecten el conjunt del sistema, que li provoquen reptes nous i difícils per a la seua pervivència com a llengua normal. Ens referim sobretot a la desertització lingüística⁷ esdevinguda a les metròpolis valencianes properes: Oriola a finals del segle XVIII, Alacant a mitjans del XX i el cas comentat adés, molt proper a Crevillent, Elx al darrer terç del XX. A això s'afegeix la interrupció severa de la transmissió de la llengua als pobles circumdants, que és causa d'un aïllament cada volta més pregon de la comunitat catalanoparlant crevillentina.

Com que l'ambient sociolingüístic és cada vegada més desfavorable al manteniment d'un codi sense interferències i l'assetjament pel castellà és més intens dia rere dia, pràcticament indefugible, el contingent de catalanoparlants de Crevillent, gens menyspreable en termes absoluts, té pocs referents on emmirallar-se per reforçar i mantenir el model de parla, ni tan sols ja els dels mitjans de comunicació en llengua pròpia, que funcionaven fins fa poc, amb destorbs nombrosos, i que recentment han estat abolits gairebé per complet. L'únic referent, ben important, és clar, és l'escola, però només aproximadament un de cada tres alumnes fa els estudis en valencià.

És així com podem contemplar de primera mà la continuació del procés de contacte de llengües, sense haver suposat encara un procés substitutiu. Això és el que ens ha permès d'observar i registrar el fenomen que aquí mirem d'explicar.

3. PARLAR BARREJAT DELS ADULTS DIRIGIT ALS INFANTS

A Crevillent s'han donat, doncs, aquestes dues circumstàncies propícies a la hibridació del codi lingüístic: no abandonament de la llengua pròpia i interferència molt forta i constant d'una llengua que li ha furtat els usos cultes i formals. Aquestes són les dues causes dels usos barrejats català-castellà dels quals hem recollit un munt d'exemples i que són una novetat a la parla de Crevillent. El fet de les interferències en un parlar de frontera no és estrany, però no passaven abans de ser casos aïllats, per molt llampants que puguen resultar per a la visió de parlants de zones, diguem-ne, menys contaminades. Però fins ara la fonètica no havia estat gens afectada i els castellanismes eren molt menys dels que l'observació superficial podia mostrar.

El pidgin de Crevillent apareix a la primera dècada del segle XXI en la parla principalment d'algunes persones de tercera generació, en dirigir-se als més menuts de la família, els néts, quan aprenen a parlar. Arriba a contaminar també bona part dels pares de les criatures. L'ús barrejat de català i castellà pels que abans exercien de models de correcció

⁷ Hem pres aquesta denominació dels treballs de Montoya (1996, 1997).

pot tenir també com a conseqüència que els manyacs, en molts casos, acaben adoptant el model lingüístic ambientalment preponderant i sense contaminació: el castellà.

Aquesta barreja de codis, si no es donàs la circumstància de l'abandonament total del català (o el d'una normalització completa, actualment molt difícil) sembla que seria el futur lingüístic del parlar de Crevillent. La contaminació és tan forta en aquests usos, com ara comprovarem, que pot acabar substituïnt bona part del lèxic i comprometent la majoria dels parlants. A més, la hibridació fa l'efecte de ser l'últim estadi d'una llengua agonitzant, resultat d'una llarga minorització i pas previ a la dissolució total, si és que aquesta no s'esdevé pel cas abrupte d'una interrupció generacional.

4. METODOLOGIA DEL RECALL

La recollida de materials lingüístics s'ha fet directament del parlar dels grans dirigit als infants. El mètode ha estat l'observació directa, de manera natural, sense ús de cap qüestionari, al llarg aproximadament d'una dècada, és a dir, parar bé l'orella dins l'àmbit familiar i a tot arreu, als usos lingüístics dels adults, de segona i de tercera generació, quan es dirigien als infants, als xiquets que encara no parlen o que balbotegen els primers mots, els que s'anomenaven tradicionalment al poble «cagonets», és a dir, els que van a l'escola «dels cagons», que és el nom local de les llars d'infants.

L'observació la començarem quan ens vam adonar que la barreja lingüística, en parlar els adults als infantons, no era un fet anecdòtic ni exclusiu d'unes poques persones, sinó que havia esdevingut norma d'ús entre bona part de la població, tret d'aquells amb una consciència i fidelitat lingüística i nacional més gran. Observàvem una barreja, on la morfologia era bàsicament catalana, la sintaxi s'aproximava cada vegada més al castellà, i bona part de les unitats lèxiques nominals provenien de la llengua dotada amb la supremacia absoluta. Frases com ara *vols agua? Que te'n vas al campo? Pega-li un bessito al santo. Fa frio. Puja a caballo*, no eren ja excepcions a la norma lingüística, sinó la norma mateixa.

Aquests usos es limiten a la relació lingüística dels adults amb xiquets de bolquers, i una mica més grans, especialment en el moment delicat en què estan adquireixen les primeres destreses del llenguatge oral, i sembla que fineix quan adquireixen plenament el llenguatge a l'àmbit familiar (i els xiquets acaben decantant-se per expressar-se en valencià o en castellà) i avancen cursos dins l'escola dels grans, la de *los mayores*, com es diu en aquesta mena d'argot.

Procuràvem d'anotar totes les frases de la manera més acurada possible, cosa que no resultava sempre fàcil, sobretot quan miràvem de reflectir alguna conversa entre adults i xiquets, en particular si nosaltres no formàvem part del cercle que enraonava, en sentir la conversa als llocs més diversos: carrers, parcs, botigues, supermercats, firetes o restaurants.

Així hem pogut obtenir un corpus prou voluminós de frases i converses que conformen aquest dialecte peculiar. El nombre d'informants dels quals hem utilitzat els materials lingüístics en aquesta primera aproximació és d'una quarantena, i és una mostra significativa de tot el material recollit. El període de recollida de dades ha estat del 2006 al 2015.

5. ELS MATERIALS LINGÜÍSTICS RECOLLITS

Us proposem tot seguit l'observació a l'engròs d'un recull prou significatiu del material recollit.⁸

Exemples d'oracions d'informants diversos en converses diferents, sense relació les unes amb les altres.

[Frases d'adults dirigides a infants]

Esqüella [es] platitos. / Si tu no vols anar al braço. / T'has fet sangre. / No, es calcetinitos no. / Que vols beure *agua*? / Que te fa mal un quixalito, carinyo? / Ja t'has pres la letxita! / Mira es nenes, jua en ells, en el gussano, jua en el gussano tu també. / Que no estàs cansadita? / Vols més /x/amonito? / Tu vas a dinar arrossito? Que luego no dines, carinyo. / Xicona, xiconita! / Nya que bé, nya que bé, ay qué bien, ay qué bien! / Que t'aporretges el collito. / Tapa, tapa, que està ploviendo. / Nena, està ploviendo, anem pa dentro. / Vols un granito de raïm? / Ui, de la ore/x/ita. / Ai qué frio! / Està bueno. Pega-li un mossito. / Quin airito, vitat, carinyo meu? Quin airito más bueno! / Gita-te a fer nono. [A fer nono] un ratito. [Vinga] carinyín. / En el cotxito. / Hui no t'havia visto, no t'havia visto hui! / Dóna-li *agua*, *agua* a la nena. / Que no t'aporretge el nassito. / Nya es peuet! Nya es peuitos! Vine que t'agarre un poquito. / Al cabet no, al cabito no. / Un bexito. / Vols *agua*? / Vols *agua*? Vols *agua*? Vols agüita? / Mare que gran! Quin xele més grande! / Mira quin munyequito més pequenyito! / Nyas un trocito de pa, carinyo. / Nyas, carinyo mío. / Mo n'anem a la calle, carinyo? / La nena té cotxitos! Mare cuántos! / Entonces ja va a la escola de los mayores. / Mira quin guaguito més menuet. Pequenyito. / No me sigues malo, malusio./ És conillet [...] conejito, conejito. / Nya que agust que està ella en la barca, ay qué agusto! / Fora! Fuera, fuera, *ñita* nena! / Eixe és molt grande. / Qui està ahí?! Aspallito que te caus! / T'ajunta mutxo. / Tens quatre [anys]? Mare qué grande! / Es peuitos, /X/uanma, es peuitos, que te fas bua. Alça, alça es peuet. / Mare meua, qué alto, /X/uanma! / Mira, la Maria-Teresa ya ha brenao, la Maria-Teresa ya ha brenao, ara vas a brenar tu. / Anem a vore si està el teu amiguito el /X/avi. / Vols un congrito? / T'has begut la letxita? / Que t'has fet danyo, a on? / Anem a vore, anem a vore si viene la mamá por ahí.

[Frases de xiquets influïts per aquest parlar]

Tu no me portes al braço. / Qué me fas de dina? Pexito? / Vas a dinar arrossito? / Ella no pot posar-se ahí perquè és molt pequenyita. / Quan vens a la mía classe? / Y aquí se puede sullar en eixa tarra. / Mama, no me duele aún la pancheta ahora. / Qué vas menjar ahir es es atres auelitos? Arrossito naran/x/a.

[Observació d'una xiqueta de parla no barrejada]

I el /X/aime dia pequenyins. Estava dient-ho el /X/aime. Pero aquí diem formigonets, a que sí?

[Conversa a la perruqueria.

[(X)...]: una xiqueta de 3 anys; la resta de frases són de la perruquera, d'una cinquantena d'anys. 20/10/2009] Qué bien! Has visto qué bé? Pero tens que mirar p'arrere, més p'arrere. Ara te

⁸ Sobre les característiques de parlar de Crevillent, vegeu Pérez i Navarro (1997, 2000).

posem un poquet de sabó i luego un poquet de aigua. /Veus, un poquito de /x/abón. ¿Eso qué es, un gusano? Te crema, el aigua? Està bona, no? [(X) Me cau agua. Me creix.] Agatxa un poquito atra volta. / [(X) Perqué me tapes es peus?] Tu p'aba/x/o. Que tens, algun pelito?

Exemples de conversa entre adults i xiquets amb barreja heteròclita de codis

Exemple 1. Pare (P) i xiqueta (X) al supermercat. Els pares li parlen en valencià com a llengua base. Octubre 2007.

- (X) Dónde se clava? Dónde està el atre carro? Voy a [posar?] esto por aquí.
 (P) Luego saquem el euro pa la hutxa, vale?
 (X) ¿Dónde? [...] No te'n vaigues, eh!
 (P) No te saques la xaqueta que fa frío y luego vas al médico, el metge, que te punxe.
 [El pare segueix parlant-li en castellà. Després es torna a passar al valencià. Torna al castellà, imitant amb el sonet de les frases la manera de parlar de la filla, com ara: Me la he puesto yo (la jaqueta). Finalment torna al valencià de bell nou.]
 (X) ¿Dónde está el guaguau?
 (P) Ya s'ha ido a hacer nono. Nos vamos, ni la mama, se'n va la mama.

Exemple 2. Conversa al quiosquet entre mare (M) i filla (F). Agost 2010.

- (M) Qué t'agrà?
 (F) Lo de los patitos. [...] El gran. No, en vull uno menuet.

Exemple 3. A l'eixida del col·legi, un pare (P) i dos xiquetes (X1 i X2). Setembre 2009.

- (P) Com ha anat la escola? Bien?
 (X1) No he plorat.
 (X2) Bien!

Exemple 4. Dues mares jòvens (M1 i M2) i el fills, d'uns 3-4 anys, xiquet (X) i xiqueta, a uns jocs infantils a la plaça, 18/9/2010. Les dues mares parlen entre elles en valencià.

- (M1) A on vas, Alberto?
 (X) [Quiero] este.
 (M1) Este? A este tu no puedes subir que es pa mayores. [...] Torna a pujar ahí. [...] es sabates? Posa-te es sabatilles; vols que anem a vore? Dame la mano, aquí, aquí, aquí, Alberto. Hala vinga, el otro [...] de dos añitos [...] es muy pequeño [pa tí].
 (M2) Aquí están los niños pequeños, pots entrar tu soles!

Exemple 5. Pare (P) i mare (M) en la trentena d'anys, xiqueta (X) d'uns 2-3 anys. Li parlen habitualment en valencià. La xiqueta enraona en castellà. Retalls de conversa a un dinar, 24/5/2015.

- (P) Aguita. Vols menjar patatas? Patatas fritas? Anem a menjar patatitas. Hamburguesita? A ver si te manchas. [Tota la resta li ho diu en valencià]
 (M) [Tota l'estona li parlava en valencià. De sobte canvia de registre] Un trago de agua. A ver la boca.
 [Arriba una cambrera del poble, valencianoparlant, però es dirigeix a la xiqueta en castellà.
 Aleshores la xiqueta diu alguna cosa i son pare li comença a parlar en castellà]
 (P) Me toca a mí otra cosa. ¿Qué estás haciendo?
 (X) [Comença a jugar, enraonant en castellà] Os esperáis un minuto más.
 (M) ¿Dónde vas?

- (P) Vens al papi? Señorita ven aquí, ven aquí señorita. / [Vols] pixar?
 (M) Està gelat, eh? Uh, qué gelat!
 (P) La colchoneta? Pero espera que me coma la tarta. [Dirigint-se a la dona] Mami, ¿vamos ahora a ver la colchoneta? Qué, mos hu deixem? Vamos a ver las colchonetas. [Dirigint-se a la dona] Mami, vamos a verlas.
 (X) Un poquito.

6. ANÀLISI BREU DELS MATERIALS

Això forma una mena de parlar coherent en si mateix, amb algunes normes, però que fa ús de la barreja heteròclita de codis com a característica principal. És un català que incorpora el màxim de barbarismes lèxics i morfològics que pot admetre, sense perdre el parlant la consciència que continua parlant la seua llengua.

Resumim alguns dels usos observats. En primer lloc, el principal recurs és, dins una base lingüística que el parlant concep encara com a catalana, la substitució del major nombre possible d'unitats lèxiques genuïnes catalanes per les equivalents castelleses. Són sobretot substantius, alguns adjectius i, en ocasions, també verbs, però no en queden exempts altres elements de la frase, com ara conjuncions i adverbis.

Es donen també casos de substitució de sintagmes i fins i tot de proposicions senceres per l'equivalent castellà, però la característica de barreja no s'arriba a perdre, perquè el català apareix immediatament abans, en una altra proposició unida per un nexa a la barbaritzada, o bé reapareix tot seguit a l'oració següent.

Altres recursos molt importants són la utilització de sufixos castellans en substantius catalans, principalment diminutius hipocorístics (*arrossito, peixito, peuitos, gotito, fetgito, dolcito, cotito, llitito, solito* 'solet' ; *al nassito; vols arrossito?; molts anyitos tens?*). Això provoca el desenvolupament d'unitats lèxiques noves, amb molts pocs límits formals, i es pot arribar a la creació de veritables monstres lingüístics, atès el fet que en moltes ocasions els coneixements del castellà dels usuaris d'aquest llenguatge pot ser limitat, i encara que no fos així, no és el cas, perquè hom no pretén d'ensenyar als xiquets les paraules en castellà de manera premeditada, sinó de crear un efecte hipocorístic a través d'aquest llenguatge barrejat, aquesta mena d'escudella.

Aquest recurs de la barreja que busca donar al llenguatge un caire d'afecte i familiaritat ha substituït en bona part l'ús de mots més o menys genuïns específicament dirigits als xiquets, com ara: *fer nono* 'dormir', *xitxe* 'carn' *guaguan* 'gos', *pipi* 'pollet', *meme* 'mamella', *xele* 'gos', *muixo* 'gat' *poma* 'vulva'. Entre aquests es poden comptar alguns que hem arribat a sentir, dels quals no n'estem segurs sobre el grau de creativitat personal dels usuaris que les utilitzen, i si són paraules que fan servir també altres persones, com ara *caixeta* 'vulva', *papoles* 'menjar', *cacurres* 'caca'. Com és lògic els diminutius nostrats *-et/-eta*, *-iu/-ina* també són desplaçats. En ocasions l'ús extrem del barbarisme apareix combinat amb els recursos tradicionals del llenguatge dirigit als xiquets, però generalment aquests queden arraconats. L'antic *vols ma?*, que encara recorda molta gent que es feia servir abans per a preguntar als xiquets si volien aigua, i que s'havia construït amb un recurs semblant de barreja lingüística entre català i àrab, però evidentment a un nivell i amb unes intencions diferents, ja és només un record d'uns pocs, davant de la força aclaparadora del *vols agua?*

De fet, aquest fenomen no és nou, però no amb aquesta magnitud. Volem dir que alguns d'aquests castellanismes utilitzats com a recurs d'amanuament als infants ja feia molt de temps que corrien: el *vols agua?* o el *que te'n vas al campo* o el *puja a caballo* o al *braço*, o *mira el santo o fa frío*, se sentien sovint, però res a veure amb el que es pot sentir ara a Crevillent, on la barreja no és ja l'excepció, sinó la regla. De fet, recursos lingüístics semblants per a dirigir-se als xiquets i fer-los gracieta no deuen ser estranys a altres zones del domini català, però realment no tindriem res a objectar a un *tatano* o a alguns versets que podem llegir a les *Rondaies Mallorquines*, com ara «Calla, caballino / que és massa dematino / per dar-te l'ordi» (*En Ferrandí*, III, 110 i 111) i «Toni Garriguel·lo, treu es ditel·lo, veiam si encara està tan magrel·lo» (*En Toni Garriguel·lo*, IV, 96).

El problema és que en el cas que ens ocupa, aquest «dialecte» dels adults dirigit als infants pot tenir conseqüències en la transmissió lingüística. És en les converses recollides, principalment entre pares i fills, de les quals abans us hem ofert alguns tasts, on la qüestió es manifesta ben clarament. Perquè en els últims anys un fet que abans era una excepció absoluta a Crevillent, es pot observar cada vegada amb més freqüència: de pare i mare catalanoparlants actius, també entre si, i a primer colp d'ull també amb els fills, puguen fills parlant en castellà, a voltes tots, a voltes alguns. I no es tracta del fet buscat expressament de parlar-los en castellà perquè és «millor» o fa més senyor, cosa que a la nostra població d'estudi ha estat un fet raríssim, fins i tot entre la gent diguem-ne benestant.

Pel que hem pogut capir, les coses funcionen de la manera següent: en primer lloc, els xiquets de pares catalanoparlants creixen en un ambient on la presència del castellà és indefugible, per causa de la televisió, la ràdio, el personal d'algunes llars d'infants o les persones de la pròpia família o alienes que parlen en castellà als xiquets. Sobre això últim cal dir el següent: quan una persona adulta catalanoparlant se n'assabenta (de vegades ho pregunten, com li parlen) que a un xiquet els pares li parlen en castellà, canvia indefectiblement al castellà per dirigir-se a aquest, però no observem mai el contrari, que una persona adulta de parla habitual castellana es prenga l'interés o faça l'esforç de parlar-li en valencià a un xiquet que sap que és educat o que ja parla en valencià. De fet, no hem sentit mai encara que en aquest cas pregunten si li parlen en valencià, per tal de dirigir-s'hi.

En segon lloc, molts dels xiquets el primer que senten a casa és la barreja que hem mirat de descriure aquí. Aquests dos elements fan que alguns dels primers mots que pronuncia l'infant en el seu procés d'adquisició del llenguatge siguin castellans, com ara *mío* o, és clar, *agua*. De seguida que el xiquet pronuncia algun d'aquests mots, el reforç per part dels adults és automàtic: el mot castellà que diu el xiquet és repetit per l'adult. Com a conseqüència, difícilment li vindran a la boca els mots genuïns.

Així, el xiquet creix amb més d'un model lingüístic a l'abast: la barreja que fan servir amb ells els adults, el valencià més pur que els adults fan servir entre ells (que també inclou castellanismes) i l'estàndard castellà que escolta a tot arreu i que es presenta amb poc marge de variació. En aquestes circumstàncies, molts xiquets que presenten vacil·lacions i interferències entre les dues llengües, s'acaben decantant pel castellà, perquè en molts casos, com en algun dels exemples de converses aportades, els pares ja no tan sols fan una barreja, sinó que arriben més enllà i en moltes ocasions construeixen bona part de les frases que dirigeixen als fills totalment en castellà.

Com a conseqüència, molts d'aquests xiquets acaben per expressar-se exclusivament en castellà, sense barreges. El fet d'escollir posteriorment una escola de línia en castellà reforça el fet que aquests xiquets acaben enraonant en castellà només.

El pas final és que els pares acaben per dirigir-se als fills en castellà. En definitiva: en comptes de ser els pares els que transmeten la seua llengua als fills, acaben per ser els fills els que fan que els pares canvien de llengua amb ells.

Així doncs, hem constatat que les barreges, i les alternances d'ús entre les dues llengües, català-castellà, en la interacció entre els adults i els infants, no només transformen la llengua, sinó que poden fer que el xiquet acabe adoptant com a llengua d'expressió el castellà, del qual té un model no barrejat i clar, a través dels mitjans de comunicacions, de l'escola i els llibres. El comportament lingüístic dels adults actua com a reforç i l'infant, que bascula entre una llengua pura i una altra de barrejada, opta sovint per la pura.

També cal dir que no tots els adults adopten la barreja, encara que algunes de les expressions siguen gairebé obligatòries, com la fórmula *vols agua*, que hem comparat abans amb nostàlgia amb la desapareguda *vols ma*, i que per la seua omnipresència hem elegit per a formar part del títol d'aquest article.

El fenomen de barreja circumscrit a l'àmbit del llenguatge familiar que els adults fan servir amb els xiquets és un fenomen nou. Els casos de hibridació lingüística que es donaven abans al poble eren puntuals i tenien altra causa: es tractava del dialecte particular d'algunes persones d'origen castellà que feien servir el valencià, però que no n'arribaven a assolir-ne la competència lingüística completa i mesclaven els dos codis. Eren casos excepcionals, contraris a la norma i fins i tot a Crevillent tenen un nom: es diu que una persona «parla com el tio Xocolate» quan mescla arbitràriament les dues llengües.

7. ALTRES CASOS DE BARREGES LINGÜÍSTIQUES

En l'univers de les llengües del món hi ha casos de barreges lingüístiques que s'han estabilitzat en models de codis mixts i han perdut l'aparença de mistificació. És el cas dels pidgins caribenys, el nom dels quals ens hem atrevit a manllevar, encara que amb reserves, per al títol d'aquest article. Els pidgins són considerats com a parlars híbrids, creats pel contacte entre llengües europees i africanes en circumstàncies ben particulars: deportacions, desarrelament i esclavatge. La semblança amb el cas present és la barreja i per aquest cantó ens hem sentit atrets pel terme per a referir-nos al fenomen observat a Crevillent, una hibridació empobridora de la llengua, estructuralment semblant als pidgins o criolls. La diferència és que en els pidgins és la llengua adoptada la que queda profundament marcada per la llengua substituïda, és a dir, que són casos de pervivència forta de substrat.⁹

El temps i l'evolució pròpia de cada llengua acaben per dissimular la barreja, fent-la imperceptible. Així, en el cas del japonés, llengua isolada com el basc, les recerques que s'han fet per determinar-ne algun parentiu i que han mostrat semblances amb el coreà i les llengües altaïques, topen amb la possibilitat que la relació es pugui explicar per segles de contactes que hagen provocat préstecs massius (vegeu Vovin 2001: 102).

⁹ Sobre aquest tema cal consultar els abundants treballs del professor John M. Lipski.

Hi ha casos d'hibridació lingüística a Europa, més semblats al nostre, provocats per circumstàncies similars. D'una banda, hi ha el *romanesco* o parlar de Roma, que, sense haver desaparegut del tot, és a dir, sense haver existit una solució de continuïtat, ha patit tal influència històrica persistent del toscà a partir del Renaixement que, tot i ser una llengua independent d'aquesta pel seu origen (del grup itàlic del sud, més semblant als parlars napolitans que no pas als parlars del nord), ha arribat a tenir una semblança tan pregonada amb la llengua oficial de l'estat, que el fa ser percebut, més aïna, com un dialecte de la llengua italiana i ha arribat al punt de caracteritzar-se només per unes poques peculiaritats fonètiques i lèxiques. D'altra banda, hi ha l'anglès, que arribà a assolir la seua expansió i maduresa després d'haver patit un procés fortíssim de llatinització a través del francès introduït per l'elit invasora normanda. El procés persistent de llatinització del saxó ha convertit l'anglès modern en una llengua germànica amb vocabulari intensament llatinitzat.

8. OPCIONS DE FUTUR

A mena de conclusió, cal dir que aquesta mena de parlar barrejat si no fos que contribueix encara més a la deserció lingüística directament en molts casos, potser seria el futur d'una llengua que cada volta incorporaria més i més barbarismes, com va passar amb l'anglès i el romà. Però també que és reversible i depèn molt de la voluntat i de la consciència dels pares i, és clar, de l'escolarització en valencià. Seria desitjable, a més, tornar a comptar al País Valencià amb mitjans de comunicació en català amb un model lingüístic clar i coherent.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Alcover i Sureda, A. M. (1996-1998 [1a ed. 1951]) *Rondaies Mallorquines d'en Jordi des Racó*, toms III i IV, Palma, Editorial Moll.
- Beltran i Calvo, V.; Monjo i Mascaró, J.L. & Pérez i Navarro, V. J. (2004) *El parlar de Guardamar*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Martí i Casanova, J. C. (1999) «La transmissió intergeneracional del català a Elx», *El Temps*, 16, pp. 9-16.
- Montoya Abad, B. (1996) *Alacant: la llengua interrompuda*, València, Denes.
- Montoya Abad, B. (1997) «La desertització lingüística a la regió d'Elx-Alacant i l'acció de les associacions cíviqes per la normalització del valencià», *El Temps*, 10-11, pp. 21-23.
- Peral i López, M. A. et al. (1988) *Cançonetes de fil i cotó*, Elx, Edicions de Ràdio Elx.
- Pérez i Navarro, V. J. (1997) «El parlar de Crevillent», *El Temps*, 12, pp. 8-10
- Pérez i Navarro, V. J. (2000) «Aproximació breu al parlar de Crevillent», *Revista del Vinalopó*, 3, pp. 205-218.
- Torres i Selva, C. & Montserrat i Buendia, S. (2003) *La interrupció generacional del català a la ciutat d'Elx*, dins Martines, V. (ed.), *Llengua, societat i ensenyament*, volum III, Alacant, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana «Symposia philologica».
- Vovin, A. (2001) «North East Asian historical-comparative linguistics on the threshold of the third millenium, Diachronica», *Diachronica*, 18, pp. 93-137.